

بسم الله الرحمن الرحيم

راهکارهای اسلام برای ایجاد امنیت اخلاقی زن در اجتماع

الهام قاسمی پوری، مهدیه خوشنویس انصاری،

معصومه فرهادی، زینب احمدی ماهی آبادی

چکیده

امنیت اخلاقی همان فضایل انسانی است که عمل کردن به آن زمینه‌ساز آرامش فکری، روحی و روانی بوده و باعث تحکیم امنیت افراد در اجتماع، به‌خصوص بانوان می‌شود و جامعه‌ای که امنیت آن در همه ابعاد (فردی، اجتماعی، سیاسی، معنوی و اخلاقی و...) کامل باشد؛ فساد و ناهنجاری‌های اخلاقی کاهش خواهد یافت. علاوه بر آن، ثبات خانواده نیز تأمین می‌گردد. راهکارهایی که در دین مقدس اسلام جهت ایجاد و تقویت امنیت اخلاقی بیان گردیده مختلف است، که در این مقاله به روش توصیفی-تحلیل و شیوه کتابخانه‌ای این موارد اشاره شده است که عبارت است از: حق مالکیت، حق معنوی، حجاب، شناخت جایگاه زن، به رسمیت شناختن زن، رعایت حدود زن؛ قرآن کریم و روایات اهل بیت (ع)، باتوجه به ظرفیت‌ها و استعدادهای ظاهری و درونی مردان و زنان؛ مرزها و حدودی را بیان کرده است و ملاک برتری انسان را رعایت این مرزها یا عمل کردن به وظایف یعنی تقوا دانسته است.

واژگان کلیدی: امنیت اخلاقی. امنیت. آرامش. قرآن. روایات

مقدمه

امنیت دارای ابعاد زیادی مانند فردی، سیاسی، ملی، اجتماعی و اخلاقی و غیره بوده که هرکدام از اهمیت خاصی برخوردار است و یکی از نیازهای اصلی است که جامعه انسانی در همه ابعاد، به خصوص، در بعد اخلاقی به آن نیاز مبرم دارد. افراد در جامعه از جهت اخلاقی باید ایمن باشند، یعنی همان طور که جان انسان ها به امنیت نیاز دارد و کسی حق تعرض به آن را ندارد، از جهت اخلاق نیز باید مصونیت داشته باشن. از آنجایی که زنان نیمی از پیکره اجتماع را تشکیل می دهند، شخصیت، رفتار، فرهنگ و اندیشه زن، بی گمان در شکل گیری جامعه انسانی نقش مهمی را ایفا می کند و بدون حضور زنان، جامعه نمی تواند کارکردهای مورد انتظارش را انجام دهد؛ آنچه به نقش آفرینی مثبت زنان در تحقق امنیت اخلاقی جامعه کمک شایانی می کند و باعث سالم سازی محیط زندگی می شود، رعایت اموری است که در هنگام حضورشان در اجتماع ضروری است؛ بنابراین ضرورت دارد که امنیت اخلاقی این گروه عمده اجتماعی مورد تأمل قرار گیرد و بررسی شود که دین مبین اسلام، قرآن کریم و روایات چه راه کارهایی را برای تأمین امنیت اخلاقی زنان بیان کرده است که در این پژوهش به آن پرداخته می شود.

۱. مفهوم شناسی امنیت و اخلاق

الف. امنیت

واژه امنیت از نظر لغوی مترادف با آرامش و متضاد ترس و اضطراب است و در زبان فارسی به معنای ایمن شدن، در امان بودن و بی بیمی آمده است. (معین، فرهنگ نامه فارسی، ص ۳۵). امنیت حاصل مصدر برگرفته از واژه (امن) عربی است. امن ضد ترس و به گفته برخی نقیض آن است (ابن منظور، ۱۴۱۴، واژه امن). اصل امن طمانینه و آرامش نفس و از میان رفتن ترس و خوف است که امنیت به معنی نداشتن بیم و هراس و داشتن اطمینان خاطر است. (راغب اصفهانی، مفردات، ص ۹۰).

ب. اخلاق

«اخلاق» جمع «خُلُق» کلمه عربی است که مرادف فارسی آن «خُوی» است. «خُلُق» و «خُوی» به معنای صفات و ویژگی‌های نفسانی و روحی آدمی است. چه خوب باشد یا بد. خُلُق بر چهره ظاهری، خُلُق و خُوی بر صفات و ویژگی‌های نفسانی گفته می‌شود. در قرآن کریم، در ستایش پیامبر گرامی اسلام آمده است: «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ» (قلم، آیه ۴)، [رفتار] تو [استوار] بر خصلت‌های بزرگ است. از همین‌رو، به کسی که صفات و ویژگی‌های نیک دارد، خوش اخلاق و نیک‌خو و به کسی که صفات و ویژگی‌های ناپسند دارد، بداخلاق و بدخُو گفته می‌شود. خُلُق و خُوی به دو دسته فضیلت یا خُوی‌های نیک و رذیلت؛ یعنی خُوی‌های بد تقسیم می‌شود. بر همین اساس علم اخلاق چنین تعریف شده است: «شناخت صحیح از ملکات خوب نفس و فضایل اخلاقی از رذایل و ملکات بد و تلاش در اتصاف به اول و اجتناب از اخیر به قصد عبودیت یا حریت.» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۸، ص ۵۲۳).

با توجه به ترکیب دو واژه امنیت و اخلاق می‌توان گفت که مراد از امنیت اخلاقی فراهم آمدن فضایی است که شخص از نظر نفسانی احساس می‌کند که اصول اخلاقی او مورد تهدید و خطر از سوی دیگران نیست.

۲. راهکارهای اسلام برای ایجاد امنیت اخلاقی زن در اجتماع

در این قسمت به راهکارهایی که دین مبین اسلام برای ایجاد و صیانت از امنیت اخلاقی زن در اجتماع بیان کرده، به اختصار پرداخته می‌شود:

الف. حق مالکیت

امنیت در اجتماع مصادیق مختلفی دارد که هر کدام از آنها به تنهایی لازم است. اما جامع و کامل نمی‌باشند. اجتماع زمانی به امنیت اخلاقی کامل آراسته می‌شود که تمام مصادیق آن رعایت شده و

نمودار باشد یکی از مصادیق حق مالکیت زنان در اجتماع است، حقی که عموماً مغفول مانده و گاه به فراموشی سپرده شده است و مورد سوء استفاده افراد بدون اخلاق و متعدی واقع شده است.

مالکیت حقی است که خدای تعالی برای عموم افراد بشر دور از هر مرز بندی قرار داده است. در قرآن کریم خدای تعالی می فرماید: "برای مردان از آن چه کسب می کنند نصیبی است و برای زنان از آن چه کسب میکنند نیز نصیبی است." (سوره نساء آیه ۳۲)

لذا زن هر چه بدست می آورد مال خودش است و کسی نمی تواند مالکیت او را خدشه دار کرده و زیر سوال ببرد .

یکی از مواردی که سبب تعدی به حق مالکیت زنان شده، مسأله تحت کفالت پدر و همسر بودن او است که موجب خلط این دو مسأله شده است . مردان گمان می کنند چون موظف به پرداخت نفقه زن و دختر خود هستند و یا در ازدواج دختر پدر باید اظهار نظر کند، پس زن استقلال ندارد و همه امورات مالی او به پدر و همسرش تفویض شده است.(برگرفته از مقاله: نویسنده: اعظم افشار، تامین و حفظ امنیت اجتماعی زن <https://rasekhoon.net/article/show//%D>)

در فلسفه اجازه ازدواج و حق نفقه زنان سخن زیاد است و امروزه روشن شده که اینها برای حفظ آرامش و امنیت بیشتر زنان تعریف شده است و موجب سلب مالکیت آنها نمی گردد و بر عکس مسأله مهریه و هدیه ای که در ابتدای ازدواج قانون الهی است ، تأکید بر مالیت داشتن مهریه نشان از این است که زن حق مالکیت دارد و باید به آن توجه نموده و رعایت گردد.(برگرفته از: همایش ملی زن، خانواده، امنیت-https://www.wfs-conference.ir/page_5093)

خدای تعالی در راستای حفظ امنیت روانی زنان، حق مالکیت آنها را به عنوان فردی از افراد اجتماع ، به رسمیت شناخته و در خصوص آنها دستوراتی به مردان فرموده است. مانند پرداخت مهریه، تعلق ارث از پدر و مادر و همسر و فرزند، اجازه گرفتن بهاء جهت شیر دادن فرزند،... که همه اینها مبین و تأیید کننده حق مالکیت زن است.(برگرفته از مقاله: نویسنده: سید مهدی سلطانی، آثار و فواید حجاب اسلامی بر تحقق امنیت اجتماعی <https://ensani.ir/fa/article/>)

ب. حقوق معنوی

امنیت یکی از اساسی ترین نیازهای هر جامعه است. امید به زندگی، پیشرفت و ترقی در بسیاری از زمینه های فرهنگی و اقتصادی در پرتوی امنیت میسر می شود. امنیت اخلاقی از مهمترین مباحث در زندگی اجتماعی است که میتوان از اهداف ارسال رسولان آن را برشمرد. دین مقدس اسلام الگویی جهت حفظ امنیت اخلاقی و معنوی زنان تحت عنوان رعایت حجاب و عفاف معرفی فرموده است.

جهت ایجاد امنیت در یک جامعه باید اخلاق به دو شکل فردی و اجتماعی توسعه یابد. وقتی مسائل اخلاقی در جامعه رعایت می گردد، اعمال غیر اخلاقی مانند مسائل جنسی و مشاجره در روحیه افراد اثر نمی گذارد و آنها را به بی اخلاقی نمی کشاند. (برگرفته از مقاله: نویسنده: سید احمد میرمحمدتبار، بررسی عوامل موثر در احساس امنیت اجتماعی زنان <https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1064289.html>).

در جامعه ای که مردان به حقوق معنوی زنان اهمیت داده و کمر همت به ادای آن حقوق دارند، زن را ریحانه بهشتی دانسته و چون گل با او مواجه می شوند، زن با اعتماد به نفس در این مصونیت اخلاقی، اجتماعی به ادای وظایف خود می پردازد.

از سوی دیگر اگر زن از نحوه ای مصونیت درونی نیز برخوردار باشد مسائل غیر اخلاقی بر او اثر نمی گذارد و او را به سمت و سوی رفتارهای هنجارشکن سوق نمی داد و یا کمترین اقر را بر او دارد. در مقابل رعایت اخلاق در جامعه و فرد، زنان در حصار معنوی و آرامش روانی قرار گرفته و به وظیفه مهم خود یعنی تحکیم بنیان خانواده می پردازد. (برگرفته از مقاله: نویسنده: ملکه یعقوبی، نقش زنان در ایجاد امنیت اخلاقی و اجتماعی از منظر قرآن و روایات http://qs.miu.edu.af/article_100093.html).

زنان بعنوان نیمی از جمعیت جامعه، با رعایت حجاب و عفاف زمینه رشد و شکوفایی اخلاقی در جامعه را فراهم میکنند. زن عفیف با حجاب در جامعه بدون تهدید واضطراب ورود کرده و به

(وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا)؛

"وزن ها، آنچه را خداوند به سبب آن، بعضی از شما را بر بعضی دیگر برتری داده آرزو می کنید. برای مردان از آنچه به اختیار کسب کرده اند بهره ای است، و برای زنان نیز از آنچه به اختیار کسب کرده اند بهره ای است. و از فضل خدا درخواست کنید، که خدا بر هر چیزی داناست" (سوره احزاب، آیه ۳۵)

بنابراین زنان در اسلام و خانواده اسلامی ارزش و مقام والایی دارد و اگر زنان این ارزش را بخوبی بشناسند خود را ارزان نمی فروشند. (حوزه های تخصصی، دانشنامه فاطمی،

<https://iict.ac.ir/۱۰/۱۴۰۱-fatemii-۱۱/>)

و. رعایت حدود زن بانامحرم در جامعه

یکی از موارد اخلاقی پسندیده زن عفت اوست که این ویژگی اخلاقی موجب امنیت جانی و روحی روانی وی در جامعه می باشد. رعایت حدود زن بانامحرم با عفت او در ارتباط است. از این روحیا و عفاف اهمیت ویژه ای در اسلام دارد. از آداب اسلامی در گفتگو بانامحرم آن است که از محتوای پسندیده در مکالمات استفاده و از به کارگیری مطالب مرتبط با تمایلات غریزی اجتناب شود، در داستان حضرت یوسف علیه السلام در قرآن کریم آمده است که زلیخا و زنان مصر باب مراوده را با یوسف گشودند. آن حضرت که متوجه خطر این مراوده و بیان سخنان تحریک آمیز شد، از خداوند مددخواست (قال رب اسجن احب الی مما یدعوننی الیه و الا تصرف عنی کیدهن اصب الیهن و اکن من الجاهلین) گفت: پروردگارا! زندان نزد من محبوب تر است از آنچه این ها مرا به سوی آن می خوانند! و اگر مکر و نیرنگ آنها را از من باز نگردانی، به سوی آنها متمایل خواهند شد و از جاهلان خواهم بود!

از این آیه استفاده می‌شود که طرح چنین مطالبی در گفتگو با نامحرم تا آنجا خطرناک است که یوسف علیه السلام نیز با آن مقام طهارت و قداست، از آن بیمناک بود حاضر می‌شود با رفتن به زندان، خود را از چنین موقعیت خلاص بخشد.

موارد رعایت حدود با نامحرم:

پرهیز از شوخی با نامحرم

شوخی کردن با نامحرم، حریم میان آنها را کمرنگ نموده احتمال وقوع گناه را در بین آنان تقویت می‌کند، اولیای دین افراد را از مزاح با نامحرم بر حذر داشتند.

پرهیز از فروتنی در گفتگو

علاوه بر آنکه لازم است محتوای مطالبی که بین دو جنس مبادله می‌شود، پسندیده باشد، همچنین ضرورت دارد که افراد لحن کلام خود را به گونه‌ای قرار دهند که از ایجاد هرگونه تحریک، تطمیع و وسوسه در مخاطب جلوگیری شود.

موقعیت حضور

فضا و موقعیت حضور دو جنس مخالف نیز در جهت سلامت یا فساد رابطه تاثیرگذار است. پرهیز از خلوت کردن با نامحرم فضای حضور نامحرمان نباید به گونه‌ای خلوت باشد که امکان ورود سایر افراد در آن وجود نداشته باشد، چرا که خلوت گزینی با جنس مخالف، موقعیت را برای تحقق گناه فراهم می‌سازد.

رعایت حریم نسبت به جنس مخالف

سبک زندگی اسلامی در معاشرت با جنس مخالف حاکی از آن است که رعایت حریم و گونه‌ای فاصله تا حد زیادی سلامت ارتباط را تامین می‌کند.

پوشش و آرایش

نحوه پوشش و آرایش در برابر جنس مخالف نیز عامل موثر در کیفیت مطلوب یا نامطلوب رابطه محسوب می‌شود در منابع اسلامی توصیه‌های متعددی در زمینه پوشش و آرایش به چشم می‌خورد.

رعایت حجاب کامل

با اینکه رعایت پوشش صحیح زن از مصادیق سبک زندگی اسلامی به شمار می‌رود، اما به لحاظ جذابیت ویژه زنان بر مراعات پوشش کامل از سوی آنان تاکید شده است.

پرهیز از آرایش

آرایش کردن از آن رو که مانند برج جلب توجه می‌کند در قرآن تبرج نامیده شده و زنان از آن نهی شده‌اند (ولا تبرجن تبرج الجاهلیه الاولى : و همچون دوران جاهلیت نخستین ظاهر نشوید.) (سوره احزاب آیه ۳۳)

تماس بدنی

به دلیل جنبه تحریک کنندگی تماس بدنی، هرگونه لمس جسمانی نامحرم ممنوع شده است. با ادعای موارد بالا که برگرفته از آیات و روایات قرآن کریم و آداب اسلامی می‌باشد ثابت می‌کنیم رعایت حدود با نامحرم در اجتماع نه تنها باعث خفت نیست بلکه باعث تزکیه روح و پیشرفت اشخاص به خصوص زنان در جامعه می‌شود. بنابراین توصیه می‌شود این نکات را در رابطه با نامحرم جدی بگیریم. (سایت حوزه نت. منبع: تبیان. تاریخ انتشار ۱۴۰۱/۱۶/۱۳۹۴) تا امنیت زن حفظ شود.

۲. شناخت جایگاه زن

شناخت جایگاه زن یکی از راهکارهای اسلام برای ایجاد امنیت اخلاقی زن در اجتماع است. زن زیباترین واژه‌ی آفرینش است و موثرترین عامل تربیت و نگهبان سلامت روحی، روانی و جسمانی فرزند و جامعه است، زن در جامعه از جایگاه والایی برخوردار است، به خصوص در جامعه اسلامی که بین زن و مرد تفاوتی قایل نمی‌باشد. زن سازنده جامعه و قادر است جامعه را به سمت سعادت تعالی و یا به سمت انحراف و فساد سوق دهد.

بنابر این با توجه به نقش و اهمیتی که اسلام برای جایگاه زنان تعیین کرده زنانی که به معنویات ورشد و سعادت اخروی خود اهمیت بیشتری می‌دهند همواره فرزندان ارام و سازگاریه جامعه تحویل می‌دهند. (جواد بارانی و حسن علمدار مقدم، مقاله: ۱۴۰۱)

نتیجه گیری:

از آنجایی که امنیت اخلاقی از فضایل انسانی با ارزشی است که در دین مبین اسلام به آن تاکید شده است ضروری است که راهکارهایی برای افزایش امنیت اخلاقی در اجتماع مورد عنایت بیشتری قرار بگیرد که با توجه به اینکه زنان روحیه لطیف تری دارند و نقش ویژه ای در تربیت خانواده دارند، جهت امنیت اخلاقی زن در اجتماع، دین اسلام راهکارهای مختلفی ارائه داده است که مواردی از جمله حق مالکیت، حق معنوی، حجاب، شناخت جایگاه زن، به رسمیت شناختن زن، رعایت حدود زن، در اینجا اشاره شده که طبق بررسی های صورت گرفته در این پژوهش، پابندی به همه این راهکارها در امنیت اخلاقی زنان در اجتماع می تواند موثر باشد اما از مهم ترین راهکارهایی که زنان می توانند از طریق آن امنیت اخلاقی را در جامعه ایجاد کنند، حجاب و پوشش اسلامی و رعایت حدود زن با نامحرم برای بانوان می باشد، زیرا به همان اندازه که ریشه های عفاف در روح انسان تقویت شود، قطعاً نوع نگاه آنها به فضائل اخلاقی عمیق تر می شود و از رذائل اخلاقی دوری می نمایند و قطعاً در کنار این امر مهم رعایت بقیه موارد هم تاثیر امنیت اخلاقی را بیشتر می کند که زن با آرامش و امنیت کامل در اجتماع حضور یابد.

منابع

قرآن کریم

۱. تفسیر نمونه: مکارم شیرازی، با همکاری جمعی از نویسندگان، تهران، دارالکتب

الاسلامیه، ۱۳۵۴، چاپ ۴۴، سال ۱۳۸۹.

۲. کتاب مقدس سفر پیدایش، نویسنده: اریگن، مسیحیت، مترجم علی مرادی.

۳. مقاله، مطالعات و پژوهش های میانی، سید حسام الدین شریعت پناهی، نشر قدمی

۷۲.

۴. تاملی در مسئله حجاب.

۵. راغب اصفهانی، مفردات

۶. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم، انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۷۸. ۶.
۷. فرمایش مقام معظم رهبری در دیدار با شورای فرهنگی اجتماعی زنان
۸. کتاب: مرتضی مطهری، نظام حقوق زن در اسلام
۹. حقوق زن نویسنده: محمدرضا باقرزاده
۱۰. سایت حوزه نت. منبع: تبیان. تاریخ انتشار ۱۳۹۴/۱۶/۱۰
۱۱. جواد بارانی وحسن علمدار مقدم، مقاله: ۱۴۰۱
۱۲. Fa.m.wikipedia.org
۱۳. <https://iict.ac.ir/۱۴۰۱/۱۰/fatemii-۱۱>
۱۴. <https://makarem.ir/maaref/fa/article/index/>
۱۵. مقاله: ویسنده: معصومه رضوی، بررسی سهم و نقش زنان در ایجاد امنیت اخلاقی جامعه از منظر قرآن و روایات با تأکید بر نظر امام خمینی (<http://www.imam-khomeini.ir/fa/>)
۱۶. مقاله: نویسنده: سید احمد میرمحمدتبار، بررسی عوامل موثر در احساس امنیت اجتماعی زنان (<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-۱۰۶۴۲۸۹>) (html).
۱۷. مقاله: نویسنده: ملکه یعقوبی _ سیدعزت الله احمدی، نقش زنان در ایجاد امنیت اخلاقی و اجتماعی از منظر قرآن و روایات (<http://qs.miu.edu.af/article-۱۰۰۰۹۳>) (html).
۱۸. مقاله: نویسنده: اعظم افشار، تامین و حفظ امنیت اجتماعی زن (<https://rasekhoon.net/article/show/%D>)
۱۹. مقاله: نویسنده: سید مهدی سلطانی، آثار و فواید حجاب اسلامی بر تحقق امنیت اجتماعی (<https://ensani.ir/fa/article/>)